

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Franciškanska ul. 6/I. Vse pošiljke je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Stanovsko političko glasilo UJU. - Poverjeništvo Ljubljana

Izhaja vsak četrtlet. Naročnina znaša za neorganizirane 60 Din, za inozem. 80 Din. Posamezna šte. 1.50 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima običajno plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne novice vseh vrst je plačati po Din 2.50 od petih vrst. Inzeratni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

Po našem prvem tečaju.

Tečaj, ki ga je priredilo poverjeništvo kot svoj prvi samoizobraževalni tečaj, je uspel. Uspel je, kar se tiče njegovega organiziranja, uspel je, kar se tiče obdelave snovi.

Dasi se tak tečaj bolje obnese, ako se vrši s potrebno klavzuro, tako, da se udeleženci zberejo v kraju, kjer so ves čas sami med seboj, vendar je bilo razporedenje med učitelstvom tekom tečajnih dni dobro, vzlic utrudljivemu poteku vsega razpravljanja in vzlic neudobnostim, ki so bile združene s tečajem.

Posebno važno pa je, da smo videli na tečaju zastopnike z vseh strani slovenske domovine, da so bila zastopana vsa društva — z nečastno izjemo treh edinih. Učiteljstvo se je torej disciplinirano odzvalo klicu poverjenosti, ki je smatralo za najvažnejše, da dobi tudi ob tej priliki stik z vsem svojim članstvom. Tudi to je razveseljivo dejstvo, ako čutim z vso silo potrebo, da smo strnjena, enotna gmota ne le organizacijsko, ampak tudi miselno v vseh vprašanjih, ki zadevajo vsaj naš stan in šolo.

Svoj poseben pomen pa je dobil tečaj s tem, da so se obravnavala na njem aktualna vprašanja, ki so skupna vsemu slovenskemu učiteljskemu. Vprašanja vzgoje, šole in vsega našega dela med ljudstvom, so naša vprašanja. Naša dolžnost je, da se o njih vsaj v glavnem, v bistvenem zedinimo. Edino tečaj, pri katerem prisostvuje in sodeluje učiteljstvo od Prekmurja do Notranjske, od Mežiške doline do Gorjancev, nam more ustvariti skupne, občeveljavne vidike.

Izmenjava misli iz oči v oči, primerjanje dejstev razmer, pretehtanje potreb šole in naroda, le taka živa metoda more dozoreti jasne pravice, nam more podati trdno orientacijo.

Ce bi tudi imeli široko, moderno splošno in pedagoško ter metodično slovo, če bi bile naše zasebne in okrajne knjižnice polne lepih del iz panog, ki so združene z vsem našim dnevnim delom, vendar ostane najboljši način, da se najdemo vsi na eni črti, ta, da pridemo skupaj, da se razgovorimo, če treba, tudi trčimo skupaj in izbojujemo izkristalizirano trdnost, enotnejši nazor. Ta namen imajo naši tečaji in zato — upamo — se bodo vzdržali radi udeleževanja učiteljskega v javnosti, dokler bo v nas le iskra idealističnega stremjenja, da živimo z narodom in mu pomagamo navzgor po svojih močeh.

Prvi poskus, ki smo ga napravili, je mnogo več kot organizacijsko-tehnično vprašanje, je duhovna revija naših vrst, pregled našega umskega življenja, našega napredka, naših stremenj in praktičnega dela. Kakor je bil tečaj nepopoln in se je izgubljal mestoma na stranska pota, je vendar večina udeležencev prišla do zavesti njegovega pravega pomena za razvoj stanu, za poglobljenje vsega našega vzgojnega in šolskega dela. Ves potek tečaja je izpričal, kako je potrebno, da se učiteljstvo

vsaj vsako leto sestane z vseh strani naše zemlje, da premeri pot za seboj in se ozre naprej, v prihodnost.

Na tečaju se je najprej obravnavala potreba samoizobraževanja učiteljskega. To je dokaz, da čutimo vrzeli, nepopolnost svojega znanja že v strokovnem oziru, posebno pa še v našem splošnem pogledu na svet in življenje. Dasi smo v osrednji Evropi, vendar prihajajo le polagoma do nas nove pridobitve v vzgojnem in šolskem področju. A tudi to ni dovolj široko, ker se seznanjamo z naprednimi idejami le redki poedinci. Če jih pa skušamo udeležiti, nalete na ovire in na odpor. Često je učiteljstvo samo najbolj nazadnjaško, ker je trdno prepričano, da je stara pot, ki jo hodi, edino prava in edino zveljavna.

Ako pa je tečaj pričal, da ne gremo vtrije s šolskimi reformatorji naprednejših dežel, je obenem dokazoval, da moramo kot autodidakti poglobiti svoje splošno znanje. Naš poklic ni poklic obrtnika, ki mora biti kos svojemu delu. Poleg svoje strokovne sposobnosti moramo imeti že kot učitelji dovolj široko obzorje. To že radi duš, ki so nam izročene, veliko bolj pa še radi našega stališča sredi ljudstva. Učiteljski poklic ni dinarski. Kdor nima zavesti, da je višji poklic, ne bo nikdar pomenjal v ljudstvu to, kar bi moral. Ne bo njegov duševni voditelj, ampak ostane igrača v vetru, človek, ki hodi daleč za časom. Izobrazba, ki so nam jo uradno dali, je nedostatna v strokovnem in še veliko bolj v splošnem pogledu. Proti temu stanju se moramo boriti z vso silo tako poedinci, kot organizacija. Poznati moramo svoje nedostatke in jih odpraviti. Če nismo na višku, moramo s pridnostjo in z žilavostjo premagati to stanje ter se spopolniti.

Učiteljstvo mora poznati pojave v družbi, si mora znati raztolmačiti dejstva, ki imajo svoje vzroke, mora videti odnose najrazličnejšega družabnega človeškega snovanja. Če jih hoče poznati, se mora poglobiti vanje, mora jih preučevati. Ne potrebujemo znanstvenikov, specializiranih po nešteti vzhajajočih vedah. Moramo pa stati v ljudstvu kot ljudje, ki imajo jasno vizijo življenja in njegovih problemov. Zato moramo doseči družboslovno spoznanje. Doseči ga moramo sami, ker ga nam nihče ne bo dal. Prav tu ima organizacija veliko nalogo in bo morala z močno voljo in z neizprosno, ki jo terjajo koristi stanu, razviti sistematično delo poglobitve, da se dvignejo vsi duševni zakladi stanu. Naši najboljši duhovi naj se široko razmahnejo, tok pa naj vodi organizacija.

Udeleženci tečaja so si bili v svesti te potrebe. Zato bodo v svojih družinskih silici misli, ne morda, ker hoče to organizacija, ampak radi svojega globljega prepričanja. Uverjenje, kako je to delo važno in v interesu vsega stanu, jim bo dalo moč in vztrajnost, vodila jih bo vera v dobro.

Poleg razpravljanja o samoizobražbi stanu se je na tečaju govorilo o vzgoji. Naš materialistični čas je vzgojo zavrgel in jo nadomestil s poukom. Pokopal je vzgojo kot vedo, pokopal je pomen biologije, psihologije, fiziologije za vzgojo, zamenjal je

vzgojeslovje z ukoslovjem. Prezrl je važnost vzgajanja v prvi mladosti otroka, postavil je načelo, da je znanje vse. Razvil je šolstvo ter uvedel nesmiselnosti v pouku prav radi zametanja vzgojstva. Izločil je prirodno vzgajanje, ki ga more vršiti edino le mati. Namesto da bi širil spoznanje vzgojnih načel, je še pouk izmislil tako, da je postal marsikje sam sebi namen. Naš čas je izgubil iz oči dalekosežnost pomena pravne vzgoje. Izgubil je iz oči kolektivistično vzgojenega človeka, etičnega človeka, zato pa je rodil sebičnega, poželjivega, upornega, brezsrčnega zajedavca, ki hoče živeti od tujega dela. Celu pouku samemu je vzel njegov pravi smisel, smisel praktičnosti.

Vseh teh dejstev se naš stan premalo zaveda. Zato preveč poučuje in ne žanje onega, kar bi sam želel. Razočarano in malodušno stoji učiteljstvo pogosto nad lastnim delom in ne razume, da ni samo krivo vseh svojih neuspehov. Gotovo je, da šola, ki ni praktična, ne more imeti one zaslombe v ljudstvu kot bi jo lahko imela. Toda o vsem tem mora biti na jasnem najprej stan sam, učiteljstvo. Dobro mora ločevati pojma vzgoje in pouka in propagirati načela pravne vzgoje, nje bistvo in nje pomen.

Tu naj gre učiteljstvo lastno pot. Če se loči pri tem od vsega dosedanjega, predvsem od vsega uradnega, bo samo pomoglo izčistiti pojme. Kdor hoče, da se uveljavijo nove misli, mora prelomiti s preteklim. Srednje poti ni, ker je resnica samo ena. Išimo jo sami, raziskujemo vprašanja, ki so naša, kopljimo, kjer je čas zasul vse, kar je pravo!

Osnovna šola je že dve generaciji ena in ista. Družba se razvija, svetovna vojna je šla preko nas, države so se rušile in nove so nastajale, samo šola je ostala pri nas blizu taka, kakršna je bila pred pol stoletjem. Niso je dosegle reforme, ni prišel vanjo svež zrak, delovna šola je pri nas neznana. To je tudi naša krivda. Ne dolžimo vedno le drugih, obdolžimo tudi sami sebe! Nismo se seznanili z njo niti teoretično, dasi bi bila to naša strokovna dolžnost, kakor je dolžnost pravika, da se seznanja z novimi zakoni, ako noče zaostati.

Ako je bila osnovna šola pri nas dolga desetletja izraz potreb svetovnega prometa in velike trgovine, pa bodi delovna šola šola kmetiškega in industrijskega življa. Industrijski tip osnovne šole je že kolikor toliko izdelan. Reformatorji so imeli pred očmi predvsem potrebe velikih industrijskih središč. Delovna šola na kmetih je pa komaj v povojih. Kakor silijo potrebe industrijskega delavstva v šolski pouk, tako hočejo zahteve racionalnega kmetijstva, da jih upošteva osnovna šola. Čitanja, pisanja, računanja naj se uči mladina na kmetih tako, da dobe praktično vsebino. Naj bodo torej v neločljivi zvezi z zemljedelstvom. Zemljedelski pouk naj se postavi v središče vsega pouka, da bo organska celota. Spremeniti je torej bistvo in metodo pouka tako, da objame šola vse življenje na kmetih: njegovo gospodarstvo najprej in potem kulturo od najprimitivnejših zdravstvenih zahtev pa do najtež

jih socialnih pojavov, do vsega, kar razkrajja danes tudi zdrav kmetički rod. Vsi, ki hočejo res uvesti delovno načelo v šolo in praktično prikrojiti pouk, naj poizkusijo svojo zmožnost. Ko učimo, se učimo tudi sami. Poizkušajmo! Vsaka nova stvar je težka, toda le v začetku. Vodilna misel nam bodi, da se pouk na kmetih sklada z življenjem, s tem, kar je najvažnejše, s pridobivanjem vsakdanjega kruha. Tudi kmet hoče dalje. Sili ga boj za obstanek, sili ga razvoj moderne tehnike. Šola mu bodi pri tem opora. Če se danes tudi kmetijstvo industrializira, naj gre vzporedno šola. Učitelj pa naj se ogleda okrog, da ne bo nasposled element regresa, nazadovanja, ampak napredka.

Delovno šolo na kmetih bo moralo učiteljstvo šele ustvariti. Pri tem naj se ne zanaša na pomoč nikogar, temveč le samo nase. Javnost mu bo kmalu stavila še ovire. Toda najzvestejši podpornik mu bo naposled kmetičko ljudstvo samo.

Seveda mora učitelj pokazati ljudstvu, da čuti z njim. Če je danes naš kmet več noma zanemarjan od izobraženstva, če ga včasih celo izkoriščajo, mora učitelj pokazati, da ni proti njemu, ampak z njim. V šoli ima za to lepo priložnost in nič manj hvaležno tudi izven šole. Dela naj v kulturnih družtvih, posebno pa še v gospodarskih. Tu je široko področje, ki ga učiteljstvo še lahko odpre.

Tudi učiteljica ima hvaležnih nalog posebno kot vzgojiteljica. Tudi ona more poseči v javnost, čeprav tišje. Ako vodi dekle, bo njeno delo lahko globlje, važnejše in intenzivnejše kot delo učitelja. Skupno moreta obnoviti in dvigniti vse življenje na kmetih, ogreti spet ljudstvo za domačo grudo, obvarovati ga pred mnogočem, kar danes razjeda in ruši kmetički dom.

Učiteljstvo je bilo sicer tudi doslej delavno med ljudstvom, toda vse to delo je čisto bolehalo na brezceljivosti. Nismo imeli vedno pravih vidikov, prepogosto so nas vodili slabši kriteriji. Našemu delu je nedostajala globlja konceptija. Naloga organizacije je, da tudi tu poišče zdrave osnove in da ne prepušča vsega našega izvenšolskega dela zgolj osebnim podjetnostim in golemu slučaju. Tudi to delo bo treba pravilno usmeriti, in razpravljanje med učiteljstvom, ki preučuje krajevne razmere, naj pove, kako bo to mogoče.

Vse te in še druge stvari so se obravnavale na našem tečaju.

Ni veliko, toda storjen je začetek. Skušali smo postaviti podlago, strniti nazore učiteljstva v nekaterih vprašanjih, ki so nam vsem skupna. Obisk in potek tečaja pravita, da je bilo to delo potrebno.

Poverjeništvo je napravilo korak dalje, da utrdi organizacijo, da dvigne učiteljstvo in da ga napoti spet k ljudstvu. V tem je pomen tečaja tako izreden, kakor je to čutila večina udeležencev. V zadoščenju nam mora biti, da je tečaj uspel in da bo rodil dobrih sadov.

I. Slak.

LISTEK.

Matej Močnik.

(Ob stoletnici njegovega rojstva.)

Matej Močnik si je pridobil s svojo delavnostjo v korist šole in povzdigo učiteljskega stanu toliko zaslug, da nam iste nalagajo dolžnost osvežiti spomin na preteklo čase in ob stoletnici rojstva v kratkem očrtati njegovo delovanje.

Rodil se je 13. septembra leta 1827. v Zalogu na Gorenjskem, študiral je v Ljubljani, kjer je vstopil po dovršenem šestem razredu latinske šole v Jezuitski red. Vsled bolehnosti pa je dal slovo samostanskemu življenju in vstopil v službovanje pri davkarji v Kamniku. Že leta 1855. pa se je oprijel učiteljskega stanu in je služboval v Kamniku do leta 1864., ko je postal podučitelj v Ljubljani. Njegove šolske sposobnosti pa so mu pomagale do hitrega napredovanja, kajti leta 1873. je že bil imenovan za okrajnega šolskega nadzornika za kamniški okraj in pa za člana izpraševalne komisije za ljudske in meščanske šole.

Iste leta je prevzel tudi uredništvo »Učiteljskega Tovariša«, ki ga je urejeval do leta 1882. Po 27. letih učiteljske službe je zaprosil radi boleznih za upokojeitev. Zaslužni pokoj je užival v Ljubljani in postal med tem časom znan dobrotnik dijakom in rečežem, ki jim je razdal vse svoje premoženje. Leta 1895. ga je ugrabila smrt in s tem napravila precejšnjo vrzel med sotrudniki »Učiteljskega Tovariša«.

Prvič se je oglasil Močnik kot petošolec, ko je priobčil v »Vedežu« leta 1850. »Jesensko pesem«. Pesnikovanje pa je kmalu opustil in to tudi javno izjavil v »Učit. Tov.« leta 1862., ko je napisal: »Pe-gaza jezdariti ne znam! Pač pa je postal stalen dopisnik »Učiteljskega Tovariša« in »Danice«. Njegovo dopisovanje omenjenima listoma se prične leta 1861. Njegovi članki v »Učit. Tov.« so večinoma pedagoške vsebine, n. pr. »Lepa odreja«, »Koliko računskih načinov naj se pri začetnem

nauku o računanju ali rajtanju razločuje in vadi« itd. Pisal je pa tudi članke leposlovne vsebine. Vsak nadaljnji letnik pri naša več njegovih vzgojnih in metodskih razprav. Bil je v letih 1862.—1873. eden glavnih dopisnikov »Učit. Tovariša«. Pisal je pa ves čas tudi v »Vedežu«, »Danico« in »Slovenca«, ki ga je v letu 1885. tudi nekaj časa urejeval.

Leta 1873. je prevzel uredništvo »Učiteljskega Tovariša« in mu postal drugi urednik. Andrej Praprotnik, prvi urednik »Tovariša« je bil takrat »risljen odstopiti, kajti Nemci so v deželnem šolskem svetu zelo pritiskali nanj, ker je kot zastopnik učiteljstva branil pravice svojega stanu. Strogo so pazili na pisanje »Učit. Tov.«, hoteč ga na ta način izrinuti iz deželnega šolskega sveta. Da je mogel nadalje braniti pravice učiteljstva je oddal uredništvo »Tovariša« Mateju Močniku.

Tudi kot urednik »Učiteljskega Tovariša« je pisal Močnik mnogo — vendar se ne da s sigurnostjo ugotoviti, kateri članki so njegovi. Za list si je znal pridobiti več prav dobrih sotrudnikov, ki so s svojimi prispevki list zelo povzdignili.

Imel pa je kot urednik hude boje za pravice slovenskega učiteljstva. Ravno ko je prevzel on uredništvo »Učiteljskega Tovariša« se je ločilo slovensko učiteljstvo v dva tabora — zato je bilo delo toliko težje, ker se je moral boriti proti nemškemu učiteljstvu in istočasno tudi proti nasprotnemu taboru slovenskega učiteljstva. Najostrejšo borbo pa je imel z »Laibacher

Schulzeitung«, ki ga je neprestano napadala, a ji tudi on ni prizanašal.

Prizadeval si je tudi povečati število »Tovariševih« naročnikov in s tem razširiti list. Za časa svojega urednikovanja priobčuje prav zanimive pozive na naročnike.

Radi boleznih je odločil leta 1882. uredništvo in prepustil »Učiteljskega Tovariša« zopet ustanoviteljku listu Andreju Praprotniku. Tudi kot upokojenec je ostal še nadalje dopisnik »Učit. Tovariša«.

Mož, ki je posvetil vse svoje življenje stanu in šoli, ki se je boril v hudih časih za pravice svojega stanu, zasluži da mu ohranimo trajen spomin. Ob stoletnici njegovega rojstva in ob spominu na njegovo požrtvovalnost si vzemimo za vzor njegovo delo za šolo in stan.

V. M.

JOSIPINA AHAIKOVA:

Naša mati.

(Referat na VII. pokrajinski skupščini poverjenstva UJU — Ljubljana v Kranju.)

Ti dobra, sladka mati! Ti najdražje in najplemenitejše bitje! Ti vzor najidealnejše in najzvestejše ljubavi! Ti višek požrtvovalnosti in zatajevanja! Ti neizčrpana sonda prizanesljivosti in odpusčanja! Mati, Ti zvesta vodnica, Tebe častim, pred Tabo klonem, kot pred najsvetejšim.

Ti mati si alfa in omega vsega našega žitja in bitja. K Tebi steguje nedolžne ročice nebojgleno dete, pod Tvoje oklilje se zateka brezskrben otrok; iz globin Tvoje duše srka najkrajnejša in najblažja čustva; k Tebi vrisa kipeča duša, ko ji pri-

PAVLE FLERE:

Učiteljska stalnost.*

Ako poveš ljudem nekaj, kar jim gódi, te radi poslušajo, ti celo ploskajo in te slave kot svojega tribuna, čeprav si jim povedal nekaj, kar ni ravno čisto po resnici; ako pa jim poveš nekaj, kar jim ne gre v caker, pa bodisi to gola resnica, se namrgodijo in te naženejo; človek pa, ki mu je iz kakršnegakoli vzroka do demagoške geste, te postavi ljudem pred oči kot njihovega sovražnika.

Bojim se, da bo po sledečih vrsticah drugo moj del, a ne morem si pomagati; zakaj vse tako se mi zdi, da smo že predolgo molčali in da bi moral že zdavnaj kdo od poklicanih voditeljev slovenskega učiteljstva povedati vse to ter razpršiti bajko o učiteljski stalnosti, kakor tudi govoriti o škodljivih učiteljske stalnosti.

Za učiteljsko stalnost moramo iz pedagoških razlogov reči, da je nujno potrebna; žalibog so že od nekdaj bili na delu vplivi, ki taki stalnosti niso bili prijazni. Zato pa je treba povedati enkrat javno in glasno, da učiteljske stalnosti ni, oziroma kolikor je je, da je na precej šibkih nogah. Kolikorkrat se je torej pisalo o tem, da je slovenskemu učiteljstvu stalnost zajamčena z zakonom, se je vedoma ali nevedoma zapisalo nekaj, kar je pač gódi učiteljstvu, kar pa žalibog ni odgovarjalo dejstvu. Zato je prav, ako enkrat odkrito povemo, kako je s to stvarjo.

Vsi postoječi in pri nas še veljavni zakoni dajejo učiteljstvu pravico, da si po razpisu dobi svoje stalno službeno mesto (čl. 1. dež. zak. za bivšo Koroško od 3. III. 1879, dež. zak. št. 9; čl. 1. dež. zak. za bivšo Kranjsko od 29. IV. 1873, dež. zak. št. 22; čl. 1. dež. zak. za bivšo Štajersko od 17. V. 1877, dež. zak. št. 15). Zakoni vseh bivših kronovin pa vsebujejo tudi določbo, ki omejuje absolutno učiteljsko stalnost, ako nočemo reči, da jo vobče narejajo iluzornimi; zakaj vsi predvidevajo premestitev stalnega učiteljstva »iz službenih ozirrov«.

S tem, da vsi zakoni predvidevajo premestitev »iz službenih ozirrov« — ali kakor naziva to čin. zakon »službena potreba« — je v zgradbi učiteljske stalnosti toliko razpoklina da se na sposobnost te zgradbe sploh ne moremo zanašati. »Službena potreba« je tako širok pojem, da spraviš vanjo lahko vse in z njim lahko opraviš vsako učiteljsko premestitev, tudi tako, ki so ji direktni povodi bili vse drugo, kakor to, kar je v zvezi s šolo. Na pr.: Si človek, ki se nočeš in ne moreš uklanjati kakemu vaškemu mogotcu. Ta pa te pri ljudeh, ki jih ima tako ali tako na vrvi, očrni, onemogoči in ti ne moreš živeti v soglasju z večino prebivalstva. Pa pridejo in povedo, da ni onega »soglasja med šolo in domom, ki je potrebno za uspešno šolsko delo« itd. ... posledice takega »nesoglasja« so dovolj znane. Vsi vemo, kako velikanski sofižem tiči v taki »službeni potrebi«; vsi pa tudi to, da so baš taki in podobni sofižmi najčesteje krili »službeno potrebo«, in vemo, kako prepogosto so našli odmev na najmerodajnejših mestih. — Žalibog pa se skriva za tako »službeno potrebo« še nekaj, kar je grše od prvega; povedati je treba tudi to. Tak vaški mogotec navadno nima lastnega osebnega interesa na učiteljevi premestitvi; osebni interes pa dobi, ako bi rad, da pride na mesto preganega učitelja drugi, njemu simpatičnejši, ali pa igrajo pri stvari vlogo celo rodbinski, sorodniški oziri. V tem slučaju je drug učitelj — tovariš preganemu! — poslužil, recimo da samo kot sredstvo za tovariševo premestitev.

Da se vse to in tako godi, vemo, in če hočemo pošteno, nam ni treba prikrivati, če tudi ni prav da se godi. Godi pa se sedaj

* Ta članek je došel ob zaključku redakcijske zadnje številke, zato ni mogel biti uvrščen že v zadnjo številko. — Op. uredn.

sije prvi žarek mladostne sreče; k Tebi plaka v dneh prvih razočaranj in prevar. In ko človek prebrodi cesto življenja prek in prek, spozna ljudi toliko in toliko ter jim pogleda do dna, se ves razdvojen vrača zopet k Tebi, edino le k Tebi, prebлага, če upeša mati, pa naj Te krije že črni grob! K Tebi pokleka ponižana in razžaljena duša, proseč tolažbe in blagoslova. O mila, prebлага mati!

Materinstvo je sicer prirodna posledica povsem prirodnih dejstev, toda v bistvu je svet, višven, a silno težak poklic. V polni meri mu je kos samo moralno trdna, telesno zdrava in gmotno vsaj za silo podprta žena. Pot slovenske matere je trnjeva pot bridkosti in trpljenja. Mislim, da ne pretiravam, ako trdim, da se 90% naših mater dan na dan bori z morečimi skrbmi za najnujnejše dragih svojcev. To so skoro vse uradniške, kmetijske in delavske matere. In v tej skrbi pozabljajo, morajo pozabljati nase. Koliko jih imamo bolnih, koliko slabotnih, koliko popolnoma izmoghganih, a skoro nikjer tako nujno potrebnih ambulatorjev, nikjer sredstev za zdravnika in zdravlila. Kako globoko je to trpljenje slovenske matere je pojml naš veliki Ivan Cankar. V knjigi »Moje življenje« piše:

»Veliko prenese človek, to vem; par konj ne bi izvelko tovara, ki ga nosi na plečih že otrok. Ali, da se da trpeti toliko in tako dolgo, kakor je trpela moja mati,

bolj sedaj manj, kakor je pač konjunktura in kakor so šanse za tega ali onega vplivnika, za tega ali onega učitelja.

Kakor pa vemo vse to, vemo tudi, da ni bilo vedno tako; starejšemu slovenskemu učiteljstvu je znano, da so se bivši deželni šolski sveti prav redkokada posluževali svoje pravice o »službeni potrebi«. Češče se je to zgodilo na bivšem Kranjskem, kjer je lokalna politika že tudi v osebnem pravcu razpredala svoje niti; na bivšem Štajerskem sta mi v poslednjih 20 letih pred preobratom znana le slučajna tova. Knafliča in Pulka; deželni šolski svet štajerski pa je zato ob razpisih strogo pazil, da niso prišli na službena mesta ljudje, ki bi — po mnenju lokalnih mogotcev in nemškutarjev — ne spali. »Službena potreba« pa se je prav bohotno razpasla po preobratu...

Vzroki za to dejstvo so kaj različni. Deloma je bila v resnici službena potreba, da so učitelji zapuščali svoja stalna, z razpisom pridobljena službena mesta, saj je bilo treba popolniti mnogo služb v mestih, ki jih je izpraznilo nemško učiteljstvo, in je bilo mnogo služb v Prekmurju, ki so se zasesti morale. A ta resnična službena potreba je bila ipak le delna in vsi vemo, da ni bila niti tako nujna, da bi se ne moglo varovati načelo pridobitja teh služb po razpisu. A učiteljstvo samo, ki je v njem bila želja, priti do boljše službenega mesta, je takrat vzle marsikateremu opozorilo molče pristalo na to, da se oddajo te službe brez razpisa (da je bil kasnejši razpis v 99% le formalnost, vemo še vsi prav tako dobro); še več: ne le, da je molče pristalo na to! Takrat so imeli pri oddaji teh služb prvo besedo razni »narodni sveti«, v teh pa so sedeli tudi taki, ki prepogosto niso imeli vploga v šolsko delo, v potrebe šole in ki niso poznali sposobnosti kandidatov, ki jih je predlagal ta ali oni po taki ali taki priporočitvi — da opustimo omenjanje raznih sorodniških in prijateljskih zvez. Krivico bi storil marsikomu, ako bi trdil, da se je zgodilo to v vsakem slučaju; a kdor pa je imel le malo prilike, sodelovati v takratnih razmerah, ve, kako prepogosto se je vršilo baš tako, kakor pravim, ve pa tudi, kako kmalu so iz razlogov, ugoditi želji tega ali onega učitelja, nastale iz resničnih fingirane »službene potrebe«. Res da ne more nihče šteti v zlo učitelju, ako si hoče izboljšati svoj položaj; gre le za sredstva in pota, ki jih pri tem uporablja in hodi. Zato sem omenil le neprimerna sredstva in nepredstojna pota, ker hočem s tem podčrtati dvojce:

1. da je učiteljstvo samo pristalo na to, da se je spričo resnične službene potrebe kršilo načelo učiteljske stalnosti in pridobitja službe edino le po razpisu;

2. da je učiteljstvo z iskanjem in upotrebljanjem vplivnih zvez samo pomagalo ustvarjati »službene potrebe«, samo da je bilo zadoščeno osebnim željam in zahtevam.

Tako je bil kamen izprožen. Zaustavljal ga ni nihče. Nasprotno: ko je začela ona naša nesrečna osebna politika in ko so v vsej javnosti pričele s svojo beneficijalno politiko razne politične partije, tudi šola ni ostala nepoškodovana od nje, a učiteljstvo — priznavamo tudi to, da je bil to spričo javnih razmer prav razumljivi greh — je to beneficijalno politiko podpiralo in se je posluževalo v osebne svrhe. Kako daleč posluževalo, o tem je boljše, da molčimo; povemo pa lahko, da so se istega sredstva instinktivno oprijeli tudi razni vplivniki, a trpelo je pri tem učiteljstvo, ki kot stan ni bilo tako homogeno in zavedno, da se posamezniki ne bi posluževali teh vplivnikov proti tovarišu.

Poglavje o vsem tem ni lepo in nikomur ne služi v čast; razumljivo je v toliko, ker je to psihoza partizanstva, ki je tako na široko zagrabilo vse naše javno življenje. To pa so bile one razmere, ki so vplivale na učiteljstvo, da po preobratu izpro-

je čudež, ki si ga še sedaj ne morem natančno razložiti. Žena je devetkrat močnejša od moža, mati pa devetdesetkrat. Če bi bil rekel svoji materi, da naj mi za ped odmakne Ljubljanski vrh, zato ker preveč tišči na Močilnik, bi ga bila najbrž zares odmaknila. Bog daje materam čudne uganke. Na primer: kako bi se pripravilo kosilo za osmero ljudi, če ni groša v hiši in če ne da štacunar niti soli na upanje? Kosilo je na mizi. — Skrivnostno gre življenje dalje od dne do dne in se ne ustavi. Strma in grapava je pot, težek je voz; na vozu sede otroci, osmero jih je; jedo in pijo, smejo se in kriče; mati je vprežena; če bi se odpohila, če bi stopila prepočas, bi ji švrknilo preko pleč: »Hej, potegni!« — Tam kje pod visokim klancem omahne. Omahne in umrje. In še umreti jo je sram; zdi se ji, da je storila krivico tistim, ki so živeli od njenega življenja.

Res nepojmljiva in nedosegljiva je mati v svoji brezmejni ljubezni in požrtvovalnosti, velika in nedosegljiva pa je mnogokrat tudi njena vzgojna umetnost, če tudi je tako preprosta. Poglejmo samo našo kmečko mater. Ona ni samo gospodinja in mati, biti mora tudi dekla, dninarica in mnogokrat še hlapec in gospodar. Kolikokrat si ne more vzeti niti toliko časa, da bi legla, kadar porodi. Spominjam se n. pr. da je moja mati porodila najmlajšega brata zvečer, drugo jutro pa vstala in nam spekla kruh. Seveda nam je, žal, tudi umrla, ko je

ženega kamena ni zaustavljalo niti ga zaustavljati poizkušalo, kamen pa se je valil in valil in narejal plaz, ki se danes ne da lahko zajeziti...

Ali se ta plaz sploh da zajeziti? Po mojem globokem prepričanju se da, ako učiteljstvo hoče.

Ako učiteljstvo resno hoče in se tudi ravna po tem svojem hotenju. Zato pa:

1. Ne sme noben učitelj ničesar podvzeti ne pri političnih strankah ne pri posameznih vplivnikih, da bi se mogla po njegovi ustmeni ali pismeni prošnji ustvariti »službena potreba« zato, da on dobi službo, ki jo ima njegov tovariš. Najmanj sme to učitelj, da bi na tak način zamenjal svoje z razpisom dobljeno službeno mesto.

2. Vsak učitelj se mora zavedati, da je v vsakem kraju, kjerkoli službuje, učitelj narodu in da je sam tu radi šole in prosvetnega dela v narodu, a ne zato, da ima službo in da je udobno preskrbljen.

3. Kdorkoli je dobil službo po razpisu, jo mora nastopiti in po lastni volji obdržati tudi v slučaju, ako to ne odgovarja njegovim momentanim osebnim interesom. Tako namreč bo sam pomagal varovati princip stalnosti po razpisu.

Po glavni skupščini v Skoplju.

(Drugo mišljenje.)

V 7. številki »Učit. Tov.« z dne 1. septembra 1927 je napisal tovariš urednik Ivan Dimnik pod gornjim naslovom uvodni članek, v katerem je objasnili svoje mišljenje, zakaj je prišlo na letošnjo glavni skupščini UJU v Skoplju do »larme«, ki je imela za posledico takojšnjo zaključitev zasedanja skupščine. V isti številki »Učit. Tovariša« je tudi poročilo o poteku državne skupščine v Skoplju.

Omeniti moram takoj v začetku, da sem skoraj nestrpno pričakoval te številke »Učit. Tovariša«, da bi že čital pravo poročilo o naši glavni skupščini, kajti poročila, ki so jih prinesli dnevniki širom domovine, niso prav nič pogodila vzroka burnega poteka letošnje glavne skupščine. Čitali smo o pomanjkanju rododoljublja, ne discipliniranosti in o že skoraj običajnem strašilu današnje dobe: o komunistih!

Poročilo o državni skupščini UJU v Skoplju, kakor ga čitamo v »Učit. Tovarišu«, pravi, da je bila izredno burna skupščina, vzroki pa da niso resnejšega in širšega značaja, ampak da ima odpor le interni značaj med srbskimi tovariši.

Tov. urednik pravilno našteva več vzrokov, ki so dovedli do izredno burnega zaključka letošnje glavne skupščine. — Ti vzroki so med drugimi: Odpor učiteljstva iz Južne Srbije proti Izvršnemu odboru UJU, omalovaževanje pravil poverjenstva UJU Beograd po Izvršnem odboru; sploh omalovaževanje sklepov vseh poverjenstev po Izvršnem odboru — in seveda brez tega skoraj ne more biti: osebnosti.

Ali tiše vzroki bi se dali kolikor toliko ublažiti, saj so o njih razpravljali odseki in se je tam našla tako za ene kot za druge skupna osnova, na kateri naj se dela po vseh društvihih idočih leto, da se pripravi enoten predlog za preureditev naše organizacije; o teh sklepih v odsekih so bili delegati po svojih članih odsekov tudi obveščeni in bi prišlo, četudi po burni debati, gotovo do sporazumnega odglasovanja absolutorija Izvršnemu odboru.

Da se duhovi niso mogli umiriti, pa so vzrok odredbe ministstva prosvete o disciplinskih sodiščih in zlasti o šolskih odborih in pa nespornost, ki je nastal med srbskim na eni in hrvatskim in slovenskim učiteljstvom na drugi strani po predlogu tov. Antona Merviča, naj se že vendar zaključijo brezplodna debata in se za to leto da absolutorij Izvršnemu odboru.

Moram napisati, da je po nenadnem izglasovanju tega predloga, ali z večino ali ne, se z besedo »prima se« med splošnim vpitjem ne da ugotoviti, nastala taka »larma«, da se poslužim jugoslovenskega iz-

To je najvažnejše, kar mora hoteti in kakor se mora vzeti v vsakem slučaju vsak posameznik. Prevažna pa je

4. naloga učiteljskih organizacij, ki morajo svoje članstvo dosledno vzgajati v navedenem pravcu; nikdar pa ne smejo niti same niti njeni vodilni funkcionarji pomagati posameznikom, da bi mogli v kateremkoli pogledu grešiti proti principu učiteljske stalnosti in učiteljske zavednosti. Same s svojim delom morajo učiteljske organizacije kazati, da hočejo, naj bo v vsakem učitelju zavestno ono učiteljsko tovarištvo, po katerem mora biti vsak učitelj vsakemu učitelju tako tovariš, da bo izbegaval vse, kar bi moglo biti tovarišu na škodo.

Dokler pa ne bo v nas vseh te zavesti, so vsi protesti in vsi klici proti gaženju te ali one učiteljske pravice le papirni in brez moralne opore; šele kadar dobe to, ne bo mogla nobena politična stranka s kako beneficijalno politiko narejati zmede in zdrzhe v učiteljskih vrstah, ne bo prišel noben vplivnik do tega, da bi na prošnjo posameznikov izigral učiteljske pravice, in bo šolska uprava morala priznavati na moralno silo oprte principe teh učiteljskih pravic.

A ta moralna sila je v učiteljstvu samem in na njem je, ali jo hoče izkoristiti ali ne.

razza, da sploh ni bilo nič slišati. Dopolnili listov so tiščali ušesa na usta poročevalcev, ki so drug za drugim prečitali sklepe odsekov, pa še niso mogli razumeti za kaj gre.

Pomešal sem se med »kričaje« in vprašal prvega, pa drugega, za kaj gre, kaj pravzaprav žele. In sredi »larme« sem zvedel, da so z novo uredbo o šolskih odborih izgubili vsi učitelji v Srbiji stanovanje in kurjavo,* ki so jo že od nekdaj uživali brezplačno. In kaj se pravi v Srbiji izgubiti stanovanje in kurjavo, to ve samo oni, ki pozna tamkajšnje razmere! Ej, to reže v živo! To ni več demagoški nastop brez pozitivne kritike, ako zahteva vse srbsko učiteljstvo svoje stare in za življenje in delo neobhodne pravice, ampak je to svet boj, ki ni le interna zadeva srbskega učiteljstva, ampak je zadeva nas vseh, je zadeva Udruženja jugoslov. učiteljstva. Je to boj proti odvzemanju pravic, je to boj proti omalovaževanju učiteljske organizacije na pristojnih mestih.

In kaj je storil Izvršni odbor UJU, da bi se take odredbe ne izdajale, kaj je storil proti izdaji navedenih odredb? Ako ni nič storil, čemu je potem naša 12.000 članov broječa organizacija? Odbor organizacije, ki ima za seboj 12.000 članov, bi moral nekaj pokazati na vsakoletni glavni skupščini, bi moral imeti ugled na pristojnih mestih in bi se ne smelo ničesar ukreniti na šolskem polju brez ali vsaj ne proti interesom 12.000 članske organizacije, ki nosi zaslužno ime narodnih kulturnih delavcev.

Kdo so naši voditelji in koliko gibnost, storbenosti, uvidenosti, širokogrudnosti imajo še, to je važno vprašanje v naši organizaciji, niso to osebnosti, ampak je to idejno vprašanje našega vodstva. Nismo prisegli na osebe, ampak smo prisegli na program strokovne stanovske organizacije, ki ima mozev v sreskih društvihi, srce v poverjenstvihi in roko v Izvršnem odboru. Ako pa si Izvršni odbor sam nadene vlogo ukaznega odbora navzdol, navzgor pa molči in se poslušno pokorava, potem ga pravično zadenejo besede uglednega srbskega tovariša: »Mi smo vas rodili, mi vas tudi lahko ugonobimo!«

Da nujnih življenjskih pravic oropani učitelji, niso mogli kar molče dati priznanja Izvršnemu odboru, je razumljivo, prav tako pa je tudi razumljivo, da slovenski in hrvatski delegati niso z odglasovanjem absolutorija Izvršnemu odboru, hoteli izigrati

* Izvršni odbor jim je to pravico pridobil še pred skupščino v Skoplju nazaj, kar smo poročali v zadnjem listu. — Uredn.

imela šele 56 let. Taka kmečka mati nima nikdar časa, pa tudi ne sredstev za razvade svojih otrok. V potu obraza jim pridoluje ter reže črni kruh. Bose in gologlave jih v solnce in dežju vodi s seboj na dvorišče, na vrt, na travnik, na polje. Vedno so pri njej; z njo govore, z njo mislijo, z njo čutijo, z njo trpe, in ji po svojih najboljših močeh pri delu pomagajo. Z razkavo roko jih zvečer prekriza in polaga na slamnice. Z izsušenimi ustnicami jim dahne poljub na speče čelo. Pri luninem svitu jim pere srajčice in pri borni svetilki v pozno noč šiva oblačilca. — Skušnja pa nam kaže, da so otroci takih mater na duši in telesu najbolj zdrava in krepka deca, ki dela veselje in je ponos šoli, pozneje pa steber družin. Kako prav je pel Gregorčič:

»Kar mož nebesa so poslala, da večnih nas otmo grobov, vse mati kmečke je zibala, iz kmečkih so izšli domov.

Od tam nam misleci globoki, od tam klicarji k nebu nam, od tam nam pesniki, proroki, za dom borilci vsi od tam.«

Mnogo težje vzgojno stališče kakor kmečka, ima delavska in najemniška mati. Ona dostikrat nima dati otrokom ne kruha in ne dela. Med tem, ko mora sama na dno, je deca prepuščena sama sebi, se brez nadzorstva potika okrog, po tujih vrtovih

in po cesti si išče hrane in zabave ter je v nadlego okolici. Taka deca je deležna le malo lepih besed in malo ljubezni. Odtuji se materi, mati se odtuji njej, in potem še surovosti ter pretepi pijanega očeta, pa imamo eno izmed tisočev onih naših najžalostnejših slik, ki kriče po remeduri. Kaj je bolj enostavnega, kot da se taki otroci, take deklice, katerih kruh je bila psovka, katerih dom je bila cesta, pozneje zgube v njenem blatu?

Kakor sta pomanjkanje in beda ovira dobri vzgoji, tako tudi preobilo blagostanje nanjo navadno nima dobrega vpliva. Mati, ki živi v brezskrbnih razmerah tako rada podleže slepi ljubezni, nudi svojemu otroku več kot potrebuje in ga tako razvadi predno se tega sama zave. Korak nazaj je silno težak in največkrat izpodsrsne. Na posledicah trpe starši, otroci in še kdo. Kako težko stališče ima napram takim ljubljenskimi šola, ki ne sme poznati rokavic, o tem bi pač vsak izmed nas lahko zapel kakšno pesem. In koliko nepotrebnih razočaranj čaka take revčke na cesti življenja, kjer vsakdo prej ali slej naleti na trdo kamenje.

Skromnost na celi črti, kos črnega kruha in čimveč telesnega in duševnega dela otroku, to je podlaga dobri vzgoji in trdnemu značaju; to nudijo svojim otrokom naše kmetice, od tod njih uspehi!

(Dalje prihodnjič.)